

Islami varjatud juured

Ajaloolis-kriitiline sissevaade ühisesse pärandisse

Vürts ja kõrb: Düüni metafoor

Frank Herberti 1965. aasta ulmeteos peegeldab tabavalt islami plahvatuslikku teket ja araablaste sõjalist võimekust.

Düün

Arrakis
(Kõrbeplaneet)

Fremenid
(Sõjakas kõrbekultuur)

Paul Atreides / Mahdi
(Oodatud messias)

Vürts
(Universumi kalleim ressurss)

Ajalugu

Araabia poolsaar

Araabia hõimud
(varajane sõjaline jõud)

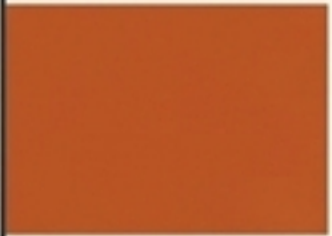

Mahdi
(Islami lõpuaja päästja)

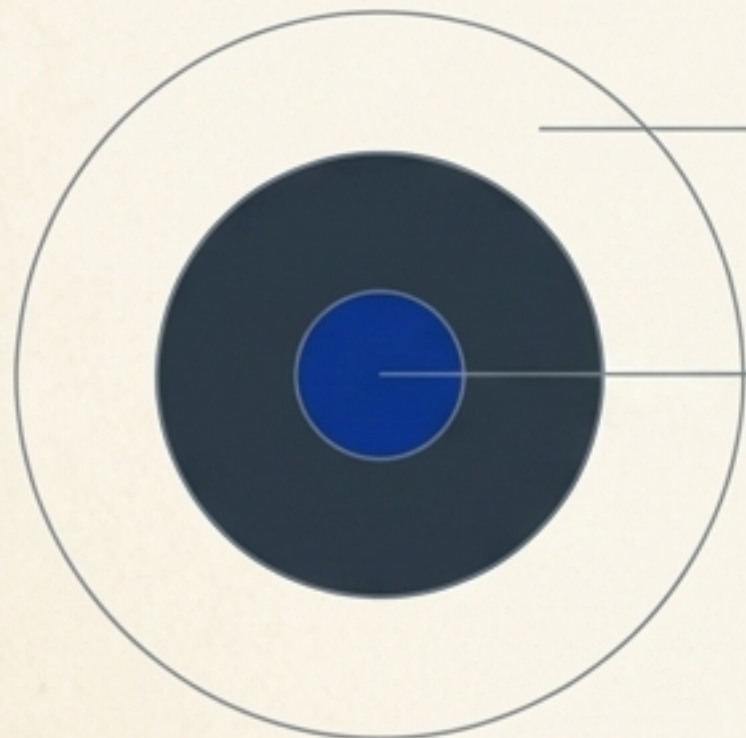
Kaubateed ja Araabia
kaubadikkel (Meka/Petra)

Koraani anomaalia: Kellega tegelikult vaieldakse?

Koraan: ~77 000 sõna

Piibel (VT+UT): ~780 000 sõna (10x mahukam)

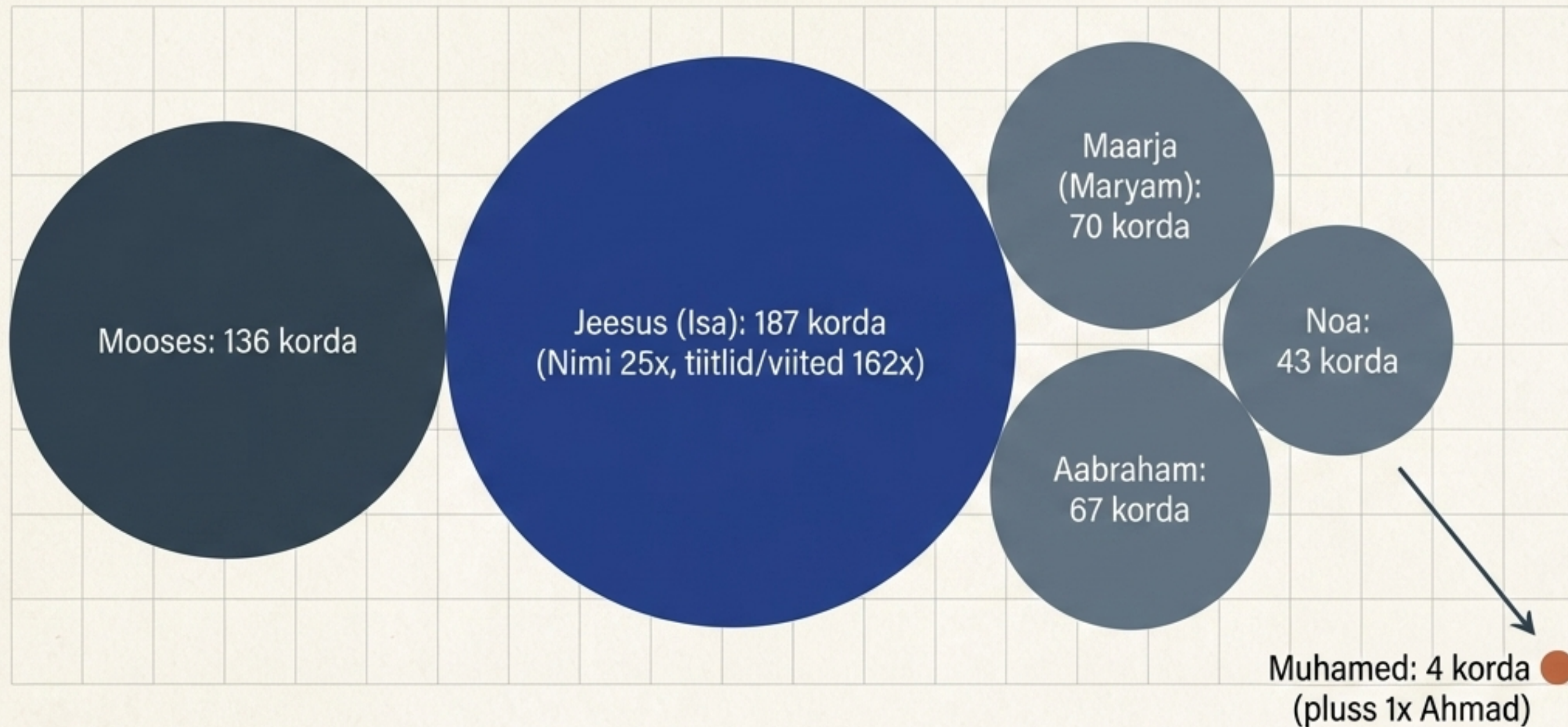

Paganad (Väga väike osakaal debattides)

Raamatu rahvas (Fookus: Sügavad vaidlused ja arutelud juutide ja kristlastega)

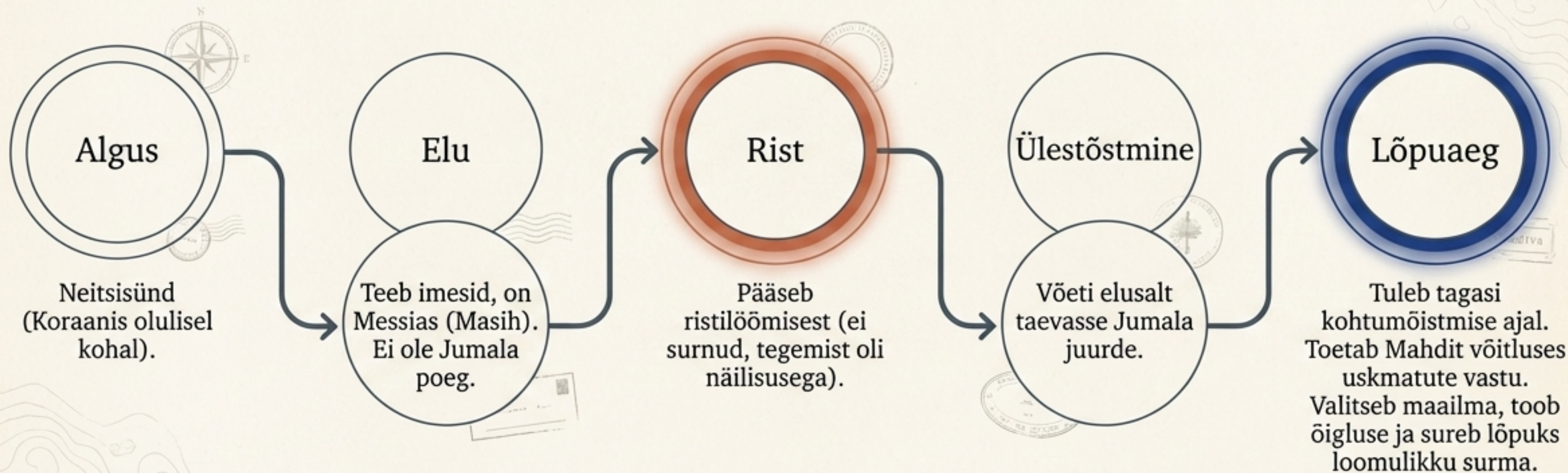
Koraan eeldab lugejalt Vana ja Uue Testamendi väga head tundmist. See ei ole kronoloogiline narratiiv, vaid teoloogiline poleemika varasemate monoteistidega (hunafa).

Piiblitegelaste absoluutne domineerimine Koraanis

Muhamedi nimi esineb vaid **neli korda** ja toimib sageli pigem tiitlina (ülistatu). Jeesuse nime mainitakse Uues Testamendis ligi 1000 korda; Koraanis on Jeesus kõige austatum prohvet.

Jeesus (Isa) islami käsitluses

Kust see alguse sai? Puuduv Meka

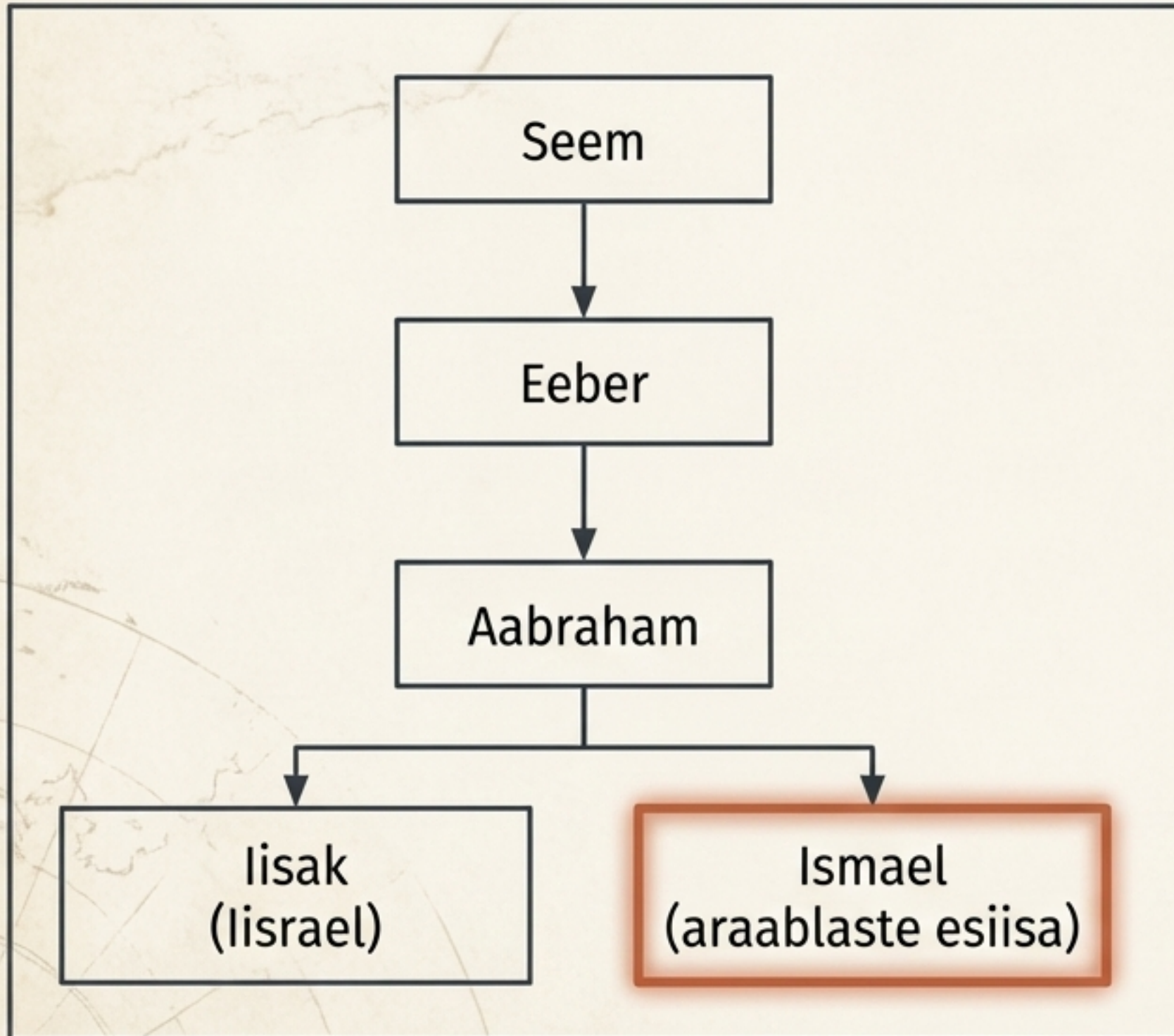

• **Meka:** Varajastes ajalooürikutes Meka linna ei eksisteeri. Koraan mainib asukohta nimega Bakka (3:96).

• **Petra (Süüria/Jordaania alad):** Ajalooline metropol, mida peetakse võimalikuks algseks kõigi linnade emaks (6:92) ja varajaseks palvesuunaks (*qibla*).

Traditsiooniline ajalugu paigutab sündmused sügavale kõrbe, kuid Koraani rikkalik juudikristlik kontekst viitab pigem põhjapoolsematele, tsiviliseeritumatele aladele, kus need traditsioonid olid laialt levinud.

Araablased, semiidid ja tuttav Jumal

Araablased eksisteerisid piiblilugudes juba varakult (nt. keenlased, nabatealased). Nad olid semiidid, kellel oli tihe seos juutidega.

Allah = Elohim

Koraani Allah ei olnud uus paganlik jumalus, vaid kõlas lokaalsetele juudikristlastele (ebioniitidele, naatsaretlastele) äärmiselt tuttavalt, olles lingvistiliselt sama mis Vana Testamendi Elohim.

Waraqah ibn Nawfal: Sild traditsioonide vahel

Diagnostic Question: Kas Muhamed õppis Toorat ja Evangeeliumi Waraqahilt? Islami kriitik Johannes Damaskusest (8. saj) väitis, et Muhamed oli tugevalt mõjutatud ariaani/nestoriaani munkadest ja juutidest.

Kristlased Koraanis: Lähimad sõbrad või silmakirjateenrid?

Positiivne / Varajane periood

- Naatsaretlased on usklikele armastuselt kõige lähemad (5:82).
- Need, kes usuvad Jumalasse ja viimsesse päeva, ei pea kartma (2:62).

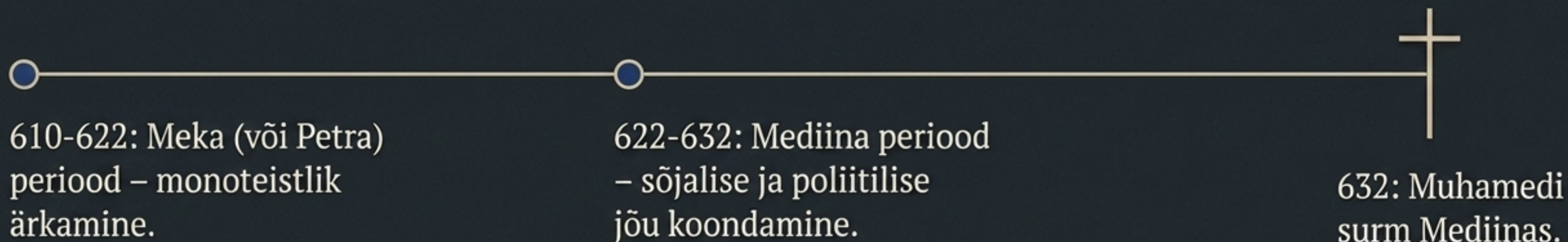
Negatiivne / Hilisem periood

- Süüdistused: Nad on Jeesuse olemuse osas eksinud (Messias ei ole Jumal 5:72).
- Käsk mitte võtta neid liitlasteks (5:51).

Synthesis Note

Koraani suhtumine Raamatu rahvasse on ambivalentne. See peegeldab uue liikumise esialgset lootust ühendada monoteistid, mis asendus hiljem teoloogiliste ja poliitiliste konfliktidega.

Murdepunkt: Muhamedi surm ja suhete purunemine

Hadithi pärimus

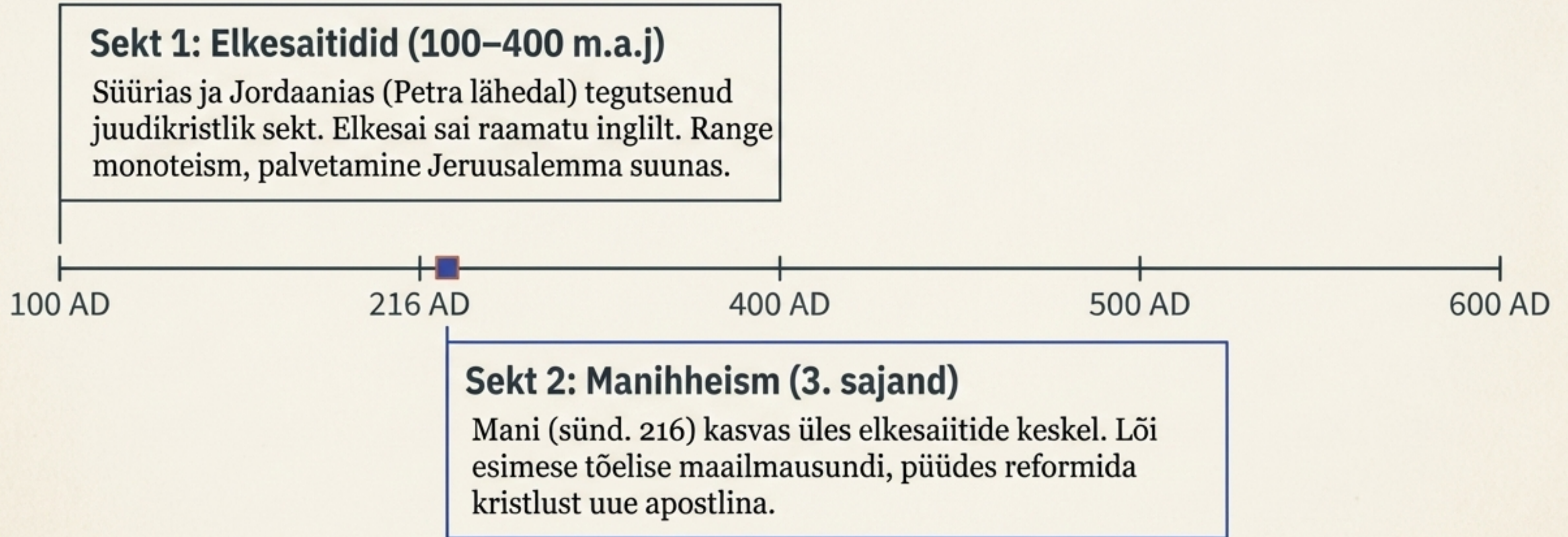
Pärimuse (Hadithi) kohaselt suri Muhamed mürgitatud lamba söömise tagajärjel, mille andis talle juudi naine.

Lõplik lõhe

Muhamedi surivoodil öeldud needused juutide ja kristlaste suunal (Aisha pärimus) tähistavad sümboolset ja lõplikku lõhet uue liikumise ja selle varajaste juudikristlike mõjutajate vahel.

Ajalooline Déjà Vu: Kas islam eksisteeris enne islamit?

- Samad teoloogilised kontseptsioonid, mis defineerivad islami, eksisteerisid ja saavutasid massilise populaarsuse sadu aastaid varem.

VÕRDLUSMATRIKS: Teoloogia kordumine

	Elkesaiidid	Manihheism (Mani)	Algislam (Muhammed)
Ilmutuse allikas	Ingel (hiiglaslik)	Ilmutus Kaksikult / Ingel 12a ja 24a	Ingel Gabriel (Jibreel)
Prohveti staatus	Uus prohvet	Prohvetite pitsat (Seal of the Prophets) / Parakleet	Prohvetite pitsat
Jeesuse käsitlus	Messias	Messias, aga ristilöömine oli vaid näiline (in appearance only)	Messias, ei surnud ristil (näiline)

Islam kordab 7. sajandil hämmastava täpsusega 3. sajandi Lähis-Ida sektantlike õpetusi.

SÜNTEES: Kuidas kujunes islam?

Juudikristlik teoloogia:
Ebioniitide, elkesaiitide ja
Clementine'i kirjanduse pärand
(algne ideoloogia).

Geograafilised nihked:
Raskuskeskme nihkumine
põhjapoolsetest kaubakeskustest
(Petra) lõunasse (Meka).

Araablaste sõjaline jõud:
Fremenid – tugev, vallutav
araabia vägi, mis vajab ühendavat
monoteistlikku ideoloogiat.

Proto-islam:
Juudikristluse
araabiapärane
versioon (Koraan kui
evangeelium
araablastele).

**Klassikaline Islam
(Hadithid):**
Ristumine poliitilise võimuga
ja hadithide traditsiooni
lisandumine viis klassikalise
islami tekkeni.

Kokkuvõte: Otsides ühisosa

Kas see ajalooline sissevaade muudab moslemite endi vaadet oma usule? Tõenäoliselt mitte (99% ulatuses).

Kuid lääne ja kristliku maailma jaoks on see oluline. Me ei peaks alustama vastandumisest. Islam ei ole täiesti võõras teine, vaid osa samast Lähis-Ida juudikristlikust sugupuust. See on ühe ja sama usundilise algmaterjali vana, ent teistsugune tõlgendus.

Miks saavutasid Elkesai, Mani ja Muhamed nii suurt edu?

Sest varakristluses valitsesid talumatud erimeelsused (intolerable disagreements).

Kui mitmekesisust ei suudeta aktsepteerida ja teistsugused juudikristlikud voolud tembeldatakse 2.–5. sajandil hereesiaks ning surutakse opositsiooni, otsib see opositsioon uue väljundi.

Jäik õige ja vale kategoriseerimine loob sageli ise jõu, mis lõpuks süsteemi murendab.